

กระบวนการออกแบบหนังสือดอกไม้ด้วยวิธีการนิเทศศิลป์โดยปรับใช้เทคนิคงานตอกกระดาษ
ของจังหวัดสงขลา

A Flower Book Design Process Using a Communication Design Method Applying
the Intricate Paper Cutting Technique of Songkhla

พรรณี วิรุณานนท์¹

Panee Virunanont¹

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงสร้างสรรค์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนาการออกแบบหนังสือศิลปะด้วยวิธีการนิเทศศิลป์โดยปรับใช้งานตอกกระดาษพื้นบ้านภาคใต้ของจังหวัดสงขลา และ (2) จัดทำและนำเสนอหนังสือดอกไม้ตามกระบวนการที่พัฒนาขึ้น โดยแนวคิดที่ใช้ในการออกแบบ คือ “การซ้ำกันและการสะท้อนกัน” ผลของการสร้างสรรค์ศิลปะ-วิจัยครั้งนี้ ได้เป็น (1) กระบวนการออกแบบหนังสือดอกไม้โดยใช้วิธีการนิเทศศิลป์ที่ปรับใช้เทคนิคงานตอกกระดาษจังหวัดสงขลา ซึ่งมี 3 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การสร้างแรงบันดาลใจจากศิลปะไทย 2) การศึกษาและพัฒนาทักษะงานช่างและลวดลายไทย และ 3) กระบวนการออกแบบและการวางจัดหนังสือดอกไม้ และ (2) ชุดของหนังสือดอกไม้ 33 เล่ม และแบบการนำเสนอ ทั้งนี้ดอกไม้ที่ใช้เป็นต้นแบบของหนังสือ จำนวนหนังสือ และต้นแบบของการจัดวางหนังสือดอกไม้ที่พัฒนาขึ้นตามกระบวนการ คือ ดอกไม้ในวรรณคดีไทย ที่นับเป็นศิลปะไทยอีกแขนงหนึ่ง

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์ศิลปะ-วิจัย / กระบวนการออกแบบนิเทศศิลป์ / งานตอกกระดาษ / หนังสือดอกไม้

Abstract

The objectives of this creative research are (1) the development of a design process for art books by applying a communication design method adapted from the intricate paper cutting technique of Songkhla province, and (2) the production and presentation of flower books that follow the developed process. The design concept is “Repetition and Reflection”. The results of this creative research are: (1) the design process for the book of flowers by applying the communication design method adapted from the Songkhla intricate paper cutting technique, which has three main steps: 1) drawing inspiration from Thai art, 2) knowledge and skill development for artisanship and Lai Thai designs, and 3) the design process and exhibiting of the flower books; and (2) a set of 33 flower books and the presentation style. The flowers used as the base models for the books, the number of books and the layout model for the flower books developed through the process are taken from flowers in Thai literature that are considered a branch of Thai art.

Article Info: Received 14 September, 2019; Received in revised form 28 October, 2019; Accepted 19 November, 2019

¹ อาจารย์ประจำภาควิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ อีเมล: pannee.v@bu.ac.th
Lecturer in Communication Design Department, School of Fine and Applied Arts, Bangkok University
Email: pannee.v@bu.ac.th

KEYWORDS: PRACTICE-BASED RESEARCH / COMMUNICATION DESIGN PROCESS / INTRICATE PAPER CUTTING TECHNIQUES / FLOWER BOOK DESIGN

บทนำ

หนังสือเป็นประเภทหนึ่งของสื่อสิ่งพิมพ์ มี 2 แบบ คือ หนังสือแบบดั้งเดิม (Traditional book) และหนังสือศิลปะ (Book art) (Heller, 2010) โดยหนังสือศิลปะ เน้นรูปลักษณ์แปลกใหม่ที่สะท้อนความงามจากตัวรูปลักษณ์ของหนังสือ ไม่ใช่การนำเสนอข้อมูลสารสนเทศ (Evenhaugen, 2012) หนังสือศิลปะมีความสำคัญต่อวงการออกแบบและศิลปะ เพราะนักออกแบบและศิลปินสามารถนำทักษะมาสร้างสรรค์โดยเน้นแนวความคิดและถ่ายทอดออกมาเป็น “หนังสือ” หรือสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ

หนังสือศิลปะที่ไม่มีข้อมูลสารสนเทศหรือตัวอักษรปรากฏนี้ ต่างประเทศมีคำที่ใช้เรียกอย่างหลากหลาย ได้แก่ Book, sculpture, art book, experimental book design, paper sculpture และ paper art ส่วนภาษาไทย คือ หนังสือเชิงทดลอง หนังสือศิลปะ ประติมากรรมหนังสือ หรือประติมากรรมกระดาษ ดังตัวอย่าง ภาพ 1 และ 2

ภาพ 1 "Kernel" (Hand cut layered paper sculpture 137 x 107 cms)
Brown (2013)

ภาพ 2 Bangkok Art Book Fair 2018
วิมลพร รัชตกนก (2561)

กระบวนการออกแบบหนังสือศิลปะบนฐานการสร้างสรรค์ศิลปะ-วิจัยนี้ มีฐานการดำเนินงานโดยใช้แนวคิด ‘การออกแบบนิเทศศิลป์’ (Communication design) หรือ ‘การสื่อสารด้วยภาพ’ (Visual communication) ที่มุ่งเน้นการติดต่อสื่อสารในโลกจริง เนื่องจาก การสื่อสารเกิดขึ้นรอบ ๆ ตัวเรา เรามักจะเลยไม่ให้ความสำคัญกับทักษะการเอาตัวรอด เพราะเห็นเป็นเรื่องใกล้ตัว เราไม่จำเป็นต้องไปหอดิลิปหรืออ่านหนังสือศิลปะหรือนิเทศศิลป์

เพื่อเพิ่มประสบการณ์การสื่อสารทางทัศน์ เราใช้การสื่อสารทางทัศน์ เพื่อนำทางและเข้าใจโลก (Tam, 2008) ตัวอย่างการสื่อสารด้วยภาพ เช่น บรรจุภัณฑ์ ป้าย ตราสัญลักษณ์ ตัว ใบเสร็จ ใบปลิว หนังสือ โทรศัพท์มือถือ เครื่องใช้ ทั้งนี้ นักออกแบบนิเทศศิลป์ทำงานโดยใช้ภาพหลายประเภท วิธีการวิเคราะห์ แนวความคิด หรือการแสดงออก

การสื่อสารด้วยภาพเป็นสากล และสามารถรับรู้ได้โดยไม่มีข้อจำกัดด้านภาษา คำศัพท์ หรือไวยากรณ์ แม้ว่ากลุ่มเป้าหมายจะอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ก็ตาม (Kepes, 1944) สามารถสื่อสารกับคนจากหลายภาษาและหลากหลายวัฒนธรรมทั่วโลก โดยใช้สัญลักษณ์และภาพแทนสื่อสารข้อความ (Malamed, 2011; White, 2018) ในขณะทำงานออกแบบกราฟิกมีหน้าที่ทำหรือเลือกเครื่องหมาย และจัดการบนพื้นผิวเพื่อสื่อสารความคิด (Newark, 2002) ดังนั้นการสื่อสารด้วยภาพจึงนับเป็นกระบวนการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และข้อมูลผ่านรูปทรง สี การเคลื่อนไหว เสียง หรือข้อความ ที่รวมเรียกว่า ภาพ

การออกแบบหนังสือที่สื่อสารด้วยภาพ จึงนับเป็นการทำงานศิลปะแขนงหนึ่ง โดยอยู่ในขอบข่ายของการออกแบบนิเทศศิลป์ ดังที่ Evenhaugen (2012) กล่าวว่า หนังสือเป็นสื่อกลางของศิลปินในการแสดงออกทางศิลปะ ที่ใช้รูปแบบ (Function) ของ "หนังสือ" เป็นแรงบันดาลใจ ทั้งนี้ หนังสือเป็นความคิดริเริ่มทางศิลปะที่เห็นในภาพประกอบ การเลือกวัสดุ กระบวนการสร้างเค้าโครง และการออกแบบที่ทำให้หนังสือเป็นวัตถุทางศิลปะ สิ่งที่ทำให้หนังสือของศิลปินเป็นหนังสืออย่างแท้จริงคือความตั้งใจของศิลปิน และศิลปินใช้หนังสือเป็นแรงบันดาลใจในรูปแบบและเทคนิคมากมาย ตั้งแต่หนังสือแบบดั้งเดิมไปจนถึงแบบทดลอง

หนังสือสามารถทำผ่านกระบวนการพิมพ์หรือทำมือ หน้าแสดงภาพประกอบที่สร้างจากคอมพิวเตอร์หรือจากเครื่องถ่ายภาพเอกสาร หนังสือกลายเป็นรูปปั้นขนาดเล็กและขนาดใหญ่ รูปแบบของหนังสือถูกลดทอนและกำหนดค่าใหม่โดยทำจากวัสดุทุกชนิดที่ผิดแปลกไปจากเดิม ด้วยความคิดสร้างสรรค์ของศิลปิน ซึ่งท้าทายความคิด เนื้อหา และโครงสร้างของหนังสือดั้งเดิม

การพัฒนากระบวนการออกแบบหนังสือศิลปะนี้ เป็นการทำงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์แบบการสร้างสรรค์ศิลปะ-วิจัย ที่นำผลการวิจัยจากศึกษาค้นคว้าข้อมูลเรื่องการตอกระดาษพื้นบ้านภาคใต้ (พรณี วิรุณานนท์, 2558) ที่ค้นพบว่า งานตอกระดาษต้องอาศัยความชำนาญและฝึกฝน แต่ได้รับความสนใจลดน้อยลง เนื่องจากมีเทคโนโลยีและวัสดุอื่นเข้ามาแทนที่ และมีค่าใช้จ่ายในการผลิตที่ถูกกว่าการทำงานตอกระดาษ ทั้ง ๆ ที่การทำงานสร้างสรรค์ที่เชื่อมโยง

กับมรดกทางวัฒนธรรมของไทยสามารถสะท้อนให้คนรุ่นใหม่เห็นการนำวัฒนธรรมไทยในศาสตร์ต่าง ๆ มาเชื่อมโยง เพื่อเป็นผลงานตามสาขาหรือความถนัดของแต่ละบุคคลได้

การออกแบบหนังสือศิลปะจึงเป็นการนำกระบวนการตอกระดาศ ซึ่งเป็นเสน่ห์ของงานศิลปะไทยที่มีคุณค่าและควรแก่การอนุรักษ์มาปรับใช้เป็นต้นทางในการสร้างผลงานศิลปะที่ได้ผลผลิตต่างไปจากเดิม คือ เป็นหนังสือศิลปะ ที่ยังใช้กระดาศและการเข้าเล่มแบบการทำหนังสือร่วมกับการตอกระดาศเป็นลวดลายของดอกไม้ที่ได้แรงบันดาลใจจากวรรณคดีไทยที่นับเป็นหนังสือแบบดั้งเดิม หนังสือศิลปะชุดนี้ จึงเรียกว่า “หนังสือดอกไม้” อันเป็นผลจากกระบวนการออกแบบนิเทศศิลป์บนฐานของการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ที่ต่อยอดการเรียนรู้และอนุรักษ์งานตอกระดาศ

วัตถุประสงค์

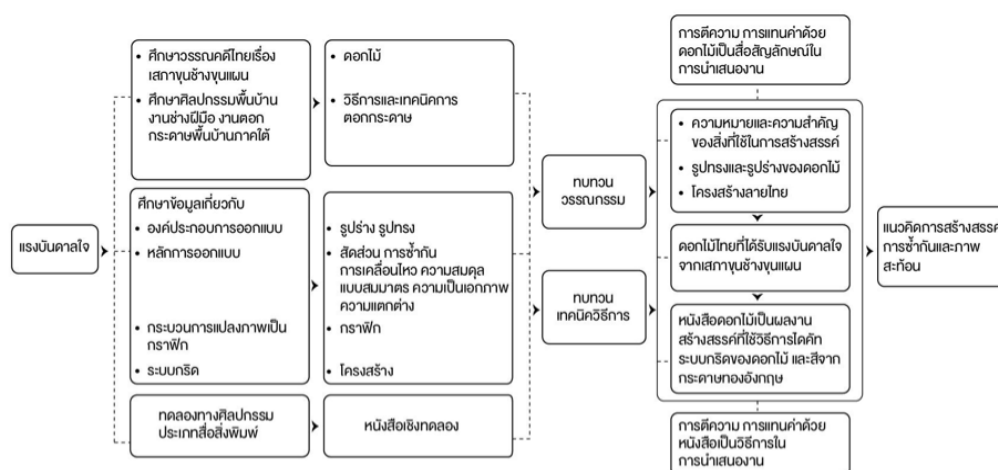
1. พัฒนากกระบวนการออกแบบหนังสือศิลปะ ด้วยนิเทศศิลป์โดยปรับใช้งานตอกระดาศพื้นบ้านภาคใต้ของจังหวัดสงขลา
2. จัดทำและนำเสนอหนังสือดอกไม้ตามกระบวนการที่พัฒนาขึ้น

วิธีการวิจัย

กระบวนการออกแบบหนังสือดอกไม้ นี่เป็นการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ (Creative research) แบบที่เรียกว่า การวิจัยเพื่อศิลปะและการออกแบบ (Research for art and design) งานที่ได้จะเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นการสื่อสารด้วยภาพหรือสัญลักษณ์หรือจินตนาการ จะใช้กับงานจิตรศิลป์/ศิลปกรรม (Fine art) (Frayling, 1993) ซึ่งเป็นการค้นคว้าอย่างมีระบบ และเป็นการวิจัยที่เป็นทั้งตัวกระบวนการและการผลิต ที่ช่วยให้เกิดการแสวงหาความรู้ใหม่ และความรู้ที่รวบรวมและสังเคราะห์ได้นั้น มีการนำไปใช้ประโยชน์ (Bilda, Candy, & Edmonds, 2008) นอกจากนั้น การวิจัยเชิงสร้างสรรค์นี้ยังเป็นการวิจัยบนฐานการปฏิบัติหรือการสร้างสรรคศิลปะ-วิจัย (Practice-based research) ที่เชื่อมโยงการศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบกับการพัฒนานวัตกรรมและการประดิษฐ์ ผู้ปฏิบัติงานถือเป็นหัวใจของกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การพิจารณาประเด็นปัญหา จนถึงกำหนดคำถามวิจัยที่มีเป้าหมายเป็นผลลัพธ์ที่ชัดเจน (Lawson, 2002) การสร้างสรรค์ศิลปะ-วิจัย (Practice-led/Practice-based research) นี้

จึงนับเป็นการทำงานที่ให้การปฏิบัติเป็นเครื่องมือนำไปสู่การได้ความรู้ใหม่ เน้นความรู้ที่ได้จากกระบวนการสร้างสรรค์ (ปรีชา เกาทอง, 2557)

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัยเชิงสร้างสรรค์นี้ คือ การออกแบบนิเทศศิลป์ในการออกแบบหนังสือดอกไม้ โดยใช้งานช่างไทยเป็นเครื่องมือในการจัดทำหนังสือ คือ เทคนิคการตกแต่งกระดาษของจังหวัดสงขลาและชุดลายไทยของภาคใต้ในการออกแบบลายของกลีบและรูปแบบดอกไม้ และดอกไม้ที่ใช้เป็นต้นแบบที่ได้รับแรงบันดาลใจจากวรรณคดีไทย ที่นับเป็นศิลปะไทยอีกแขนงหนึ่ง

ภาพ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

ชุดความรู้ในการออกแบบนิเทศศิลป์จากงานศิลปกรรมพื้นบ้านและวรรณคดีไทยที่เป็นผลของการพัฒนาหนังสือดอกไม้นี้ ถอดบทเรียนได้เป็นกระบวนการออกแบบหนังสือดอกไม้ที่มี 3 ขั้นตอนหลัก คือ (1) การสร้างแรงบันดาลใจจากศิลปะไทยประเพณีวรรณกรรม (2) การศึกษาและพัฒนาทักษะงานช่างและลวดลายไทย และ (3) กระบวนการออกแบบหนังสือและการวางจัด

ขั้นแรก: การสร้างแรงบันดาลใจจากศิลปะไทยประเพณีวรรณกรรม

เนื่องจากหนังสือศิลปะเป็นหนังสือที่ไม่เน้นการนำเสนอข้อมูลสารสนเทศ และไม่จำเป็นต้องมีตัวอักษรปรากฏ แต่คงความเป็นหนังสือได้ด้วยการนำกระดาษมาเข้าเล่ม ดังนั้น

การเชื่อมโยงคำว่า “หนังสือ” จากแบบดั้งเดิมมาสู่การออกแบบ “หนังสือศิลปะ” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกสร้างแรงบันดาลใจของ “ลาย” จากเนื้อหาส่วนหนึ่งของวรรณคดีไทย โดยในกรณีนี้ ผู้วิจัยเลือกวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน เนื่องจากเนื้อหาสะท้อนภาพของคนหลากหลายชนชั้นในหลายจังหวัดของไทย และเลือกบทที่พรรณนาภาพของพรรณไม้ไทยหลากหลายชนิด เนื่องจาก ต้องการใช้ดอกไม้เป็นต้นแบบของการออกแบบลวดลายของการตกแต่งกระดาษเป็นหนังสือ ได้ดังนี้

“โชนลงกลางขานร้านดอกไม้	ของขุนช้างปลูกไว้อยู่ดาดดิน
รวยรสเกสรเมื่อค่อนคืน	ขึ้นขึ้นลมชายสบายใจ
กระถางแก้วแก้วเกดพิกุลแกม	ยี่สุ่นแซมมะสังัดดูไสว
สมอรัตัดทรงสมละไม	ตะขบข่อยคัดไว้จึ่งหะกัน”

(เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน: ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ, ม.ป.ป.)

พรรณไม้ที่ปรากฏในบทข้างต้นมี 8 ชนิด ได้แก่ แก้ว เกด พิกุล ยี่สุ่น ตะขบ ข่อย มะสัง และสมอ ที่นับว่าให้ดอกไม้ขนาดเล็กใหญ่และรูปทรงของกลีบและรูปทรงของดอกแตกต่างกัน เหมาะที่จะนำมาเป็น “ต้นทาง” ของการออกแบบลายให้หนังสือที่ความหลากหลายทั้งขนาดและรูปทรง ช่วยให้งานหนังสือดอกไม้ที่พัฒนาขึ้นมีความหลากหลายและน่าสนใจ

ดอกข่อย
นนทิกานต์
มากพิชัย (ม.ป.ป.)

ดอกตะขบ
เมตไทย (2557)

ดอกพิกุล
สุภารัตน์ หอมหวาน
(ม.ป.ป.)

ดอกเกด
ดอกไม้ประจำ
จังหวัด ดอกเกด
(ม.ป.ป.)

ดอกแก้ว
พรรณ วิภูวนานท์
(2562)

ดอกยี่สุ่น
ธิดารัตน์
จันทร์ดอน (2559)

ภาพ 4-9 ดอกไม้ไทยจากเสภาขุนช้างขุนแผนที่ใช้เป็นต้นแบบของหนังสือดอกไม้

ผู้วิจัยออกแบบหนังสือดอกไม้จากภาพของดอกไม้ที่บ้านเตมีย์ โดยใช้เทคนิคการลดทอนภาพจริงให้เป็นกราฟิกแทนหน้ากระดาษแต่ละแผ่น และใช้เทคนิคการทำซ้ำ (Repetition) ของการนำลายจากกลับมาารวมกัน จนเป็นการซ้ำกันของแต่ชั้นกระดาษ เมื่อเย็บเป็นเล่มและคลี่เปิด

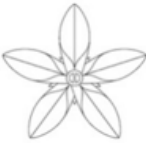
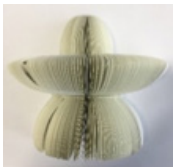
หนังสือออก จะได้ภาพเหมือนกลีบดอกไม้ที่คล้ายกัน

การออกแบบนิเทศศิลป์ การทำงานหนังสือเชิงทดลองนี้ได้นำหลักการทำงานของ การออกแบบนิเทศศิลป์เกี่ยวกับการจัดองค์ประกอบศิลป์ การใช้สี พื้นผิว วัสดุ การสร้าง รูปร่างรูปทรงใหม่ด้วยวิธีต่าง ๆ รวมถึงการทำงานออกแบบที่เป็นงานสองมิติและสามมิติ (มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2560) โดยแบ่งได้ 4 ส่วน ดังนี้

1. องค์ประกอบการออกแบบ (Element of design) เกี่ยวกับรูปร่าง (Shape) ซึ่งเกิดจากพื้นที่ซึ่งมองเห็นได้จากเส้นที่ล้อมรอบหรือการบรรจบกันของเส้นบนพื้นที่ ว่าเป็น องค์ประกอบที่มีลักษณะเป็นสองมิติที่มีความกว้างกับความยาวและรูปทรง (Form) มีลักษณะ เป็น 3 มิติ ที่มีปริมาตร (Volume) และมวลสาร (Mass) เป็นคำที่ใช้แสดงความหมายสามมิติ ของรูปร่าง (Pentak & Lauer, 2015) ดังงานสร้างสรรค์ชุดนี้เริ่มจากการศึกษารูปร่างธรรมชาติ (Organic form) มาดัดแปลงเป็นรูปร่างธรรมชาติ (Organic shape) แล้วจึงพัฒนาเป็นงาน ออกแบบโดยการตัดทอนรูปร่างธรรมชาติ เป็นรูปร่างเรขาคณิต (Geometric shape) เพื่อนำ รูปร่างของดอกไม้มาใช้ในแต่ละหน้าของหนังสือและเมื่อรวมกันจะได้เป็นรูปทรงของหนังสือ ดอกไม้ เช่น ดอกแก้วจากรูปร่างธรรมชาติสู่รูปทรงเรขาคณิต (ตาราง 1)

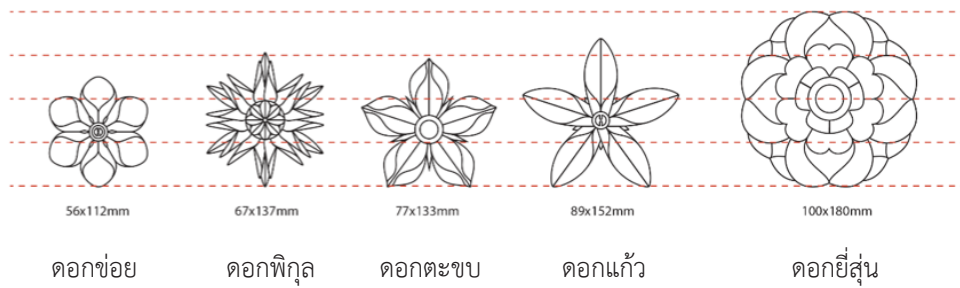
ตาราง 1

การถอดรูปทรงธรรมชาติสู่รูปทรงเรขาคณิตของดอกแก้ว

รูปร่างธรรมชาติ - ลายเส้น	รูปร่างเรขาคณิต - กราฟิก	รูปทรงเรขาคณิต - หนังสือดอกไม้
		

2. หลักการออกแบบ (Principle of design)

2.1 สัดส่วน (Proportion/ scale) ด้วยขนาดของดอกไม้ต้นแบบไม่เท่ากัน การออกแบบสัดส่วนของกระดาษที่ใช้ดอกเป็นกลีบแต่ละชั้น ของแต่ละชนิดดอกไม้จึงไม่เท่ากัน โดยการใช้การลดสัดส่วน เรียงจากดอกเล็กไปหาดอกใหญ่ (ภาพ 10)

ภาพ 10 สัดส่วนของขนาดดอกไม้แต่ละดอก

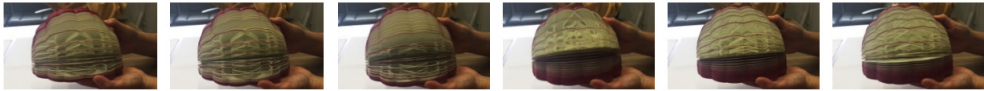
2.2 การซ้ำกัน (Repetition) โดยการซ้ำกันด้วยรูปทรงเรขาคณิตที่แทนค่าจากกลีบของดอกไม้ของหน้าหนังสือแต่ละหน้า การซ้ำกันด้วยทิศทาง การซ้ำกันด้วยขนาดของกระดาษแต่ละแผ่นเพื่อรวมเป็นหนังสือ และการซ้ำกันด้วยสีของกระดาษในแต่ละหน้าของหนังสือ ดังตัวอย่างของการออกแบบหนังสือดอกตะขบตามตารางนี้

ตาราง 2

การซ้ำกันของแต่ละส่วนในงานหนังสือดอกไม้

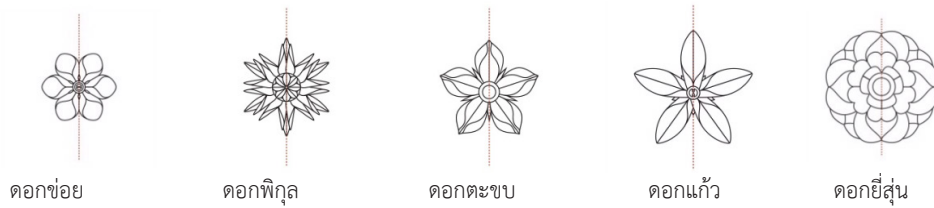
	การซ้ำกันด้วยรูปทรงเรขาคณิต (Form)	การซ้ำกันด้วยทิศทาง	การซ้ำกันด้วยขนาดของกระดาษ	การซ้ำกันด้วยสีของกระดาษ
สองมิติ				
สามมิติ				

2.3 การเคลื่อนไหว (Movement) จะเกิดขึ้นในขณะเปิดหนังสือในแต่ละหน้าหรือเปิดแบบเร็ว ๆ ก็ได้ เพื่อเห็นการเคลื่อนไหวของดอกไม้ทั้งเล่ม ตามตัวอย่างจากการเปิดหนังสือดอกยี่สุ่นจากภาพ 11-16 นี้

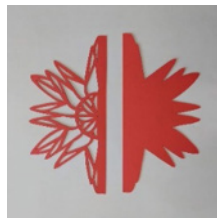
ภาพ 11 -16 ลำดับการเปิดหนังสือดอกยี่สุ่น

2. 4 ความสมดุลแบบสมมาตร (Symmetric balance) โดยใช้แกนที่สันหนังสือเป็นการยึดและจัดวางหน้ากระดาษแต่ละลงไปตำแหน่งเดียวและสองข้างเท่ากัน

ภาพ 17-21 ความสมดุลแบบสมมาตรของดอกไม้

2.5 ความเป็นเอกภาพ (Unity) เป็นการจัดระบบและความเป็นระเบียบของหน้ากระดาษแต่ละหน้าที่สวดลายเดียวกัน โดยการจัดเรียงให้เป็นทิศทางเดียวกันของหนังสือแต่ละเล่ม และภาพรวมของหนังสือที่มีรูปแบบการเข้าเล่มแบบเดียวกันทั้งหมด ดังเช่น ดอกพิกุล ดังภาพด้านล่างนี้

ลวดลาย (จากในเล่ม)

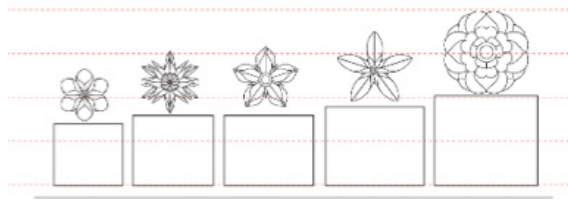

รูปเล่ม/ตัวเล่ม

ภาพ 22 - 23 ความเป็นเอกภาพของดอกไม้

ที่มา: พรรณี วิรุณานนท์ (2561)

2.6 ความแตกต่าง (Contrast) เป็นความแตกต่าง ได้แก่ ขนาดของกล่องที่มีขนาดเล็กใหญ่และสูงต่ำ

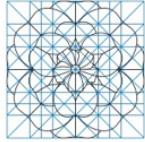

ภาพ 24 ความแตกต่างของขนาดกล่องที่ใช้เป็นฐาน

3. กระบวนการแปลงภาพเป็นกราฟิก (Graphic translation process) (Elam, 2006) มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การถ่ายภาพ (Photography) 2) ภาพวาดเหมือนต้นฉบับ (Original drawing) 3) วาดเส้นเดิมตามต้นฉบับ (Line original drawing) 4) กริด (Grid) 5) ภาพสีดำบนพื้นสีขาว (Silhouette) และ 6) โครงร่าง (Outline) มาพัฒนาเป็นกราฟิกดอกไม้ในผลงานสร้างสรรค์ชุดนี้ ดังตัวอย่างของดอกยี่สุ่น (ตาราง 3)

ตาราง 3

กระบวนการแปลงภาพเป็นกราฟิกจากดอกยี่สุ่น ที่มา: พรรณี วิธนานนท์ (2561)

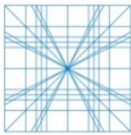
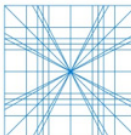
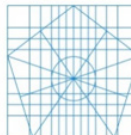
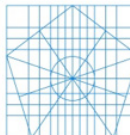
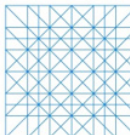
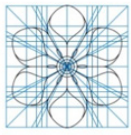
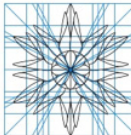
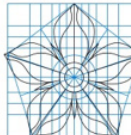
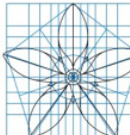
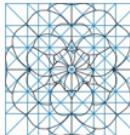
					
การถ่ายภาพ	ภาพวาดเหมือนต้นฉบับ	วาดเส้นเดิมตามต้นฉบับ	กริด	ภาพสีดำบนพื้นสีขาว	โครงร่าง

4. ระบบกริด (Grid system) กริดเป็นเครื่องมือการจัดวางของนักออกแบบกราฟิกและนักออกแบบตัวอักษรเพื่อให้ได้ภาพตามที่สั่งและความสม่ำเสมอของงานพิมพ์ของหน้ากระดาษ กระดาษกริดก่อนพิมพ์งานจะระบุความกว้างของคอลัมน์ ขนาดภาพ และระยะขอบให้กรอบการทำงานที่เป็นระเบียบสำหรับการวางองค์ประกอบภาพที่หลากหลาย (Livingston & Livingston, 2012) ดังนั้น จึงนำโครงสร้างของลวดลายไทยมาเป็นโครงสร้างหลัก ผู้วิจัยได้นำลายดอกซึ่งเป็นลายประเภทหนึ่งของลายไทยที่ได้แบบอย่างมาจากดอกไม้ชนิดต่าง ๆ (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2559) เช่น ดอกบัว ดอกจอก ดอกพุดตาน ดอกกรัก นำมาเรียงร้อยเป็นลวดลาย

ใช้ตกแต่งผนังบานประตู บานหน้าต่าง เพดาน โดยหนังสือดอกไม้ไม่ได้ใช้กริดมาเป็นกรอบในการจัดวางดอกไม้แต่ละดอก ดังจะเห็นระบบกริดของดอกไม้ได้ต่อไปนี้

ตาราง 4

ระบบกริดของดอกไม้ ที่มา: พรณี วิรุณานนท์ (2561)

ชื่อดอกไม้	ดอกช่อย	ดอกพิกุล	ดอกตะขบ	ดอกแก้ว	ดอกยี่สุ่น
กริดดอกไม้					
ดอกไม้ลงที่กริด					

ขั้นที่สอง: การศึกษาและฝึกทักษะงานช่างและลวดลายไทย

เมื่อได้แบบของหนังสือดอกไม้แล้ว ขั้นตอนต่อไปของการดำเนินงาน คือ การศึกษาและฝึกทักษะงานช่างและลวดลายไทยที่ใช้กระดาษเป็นวัสดุสำคัญ เช่นเดียวกับการทำหนังสือ ในงานวิจัยนี้ คือ งานตอกกระดาษพื้นบ้านหรืองานสลักกระดาษ ซึ่งเป็นงานศิลปะโบราณที่พบในงานพิธีกรรมของทั้งราชสำนักและชาวบ้าน มีชื่อเรียกที่แตกต่างกันไปตามเทคนิควิธีในการทำหรือวัสดุที่ใช้ เช่น งานตอกกระดาษ งานสลักกระดาษ งานชุดนก งานช่างกระดาษ งานช่างทอง อังกฤษ งานเหล่านี้เชื่อมโยงสัมพันธ์กับวัฒนธรรมและความเชื่อของชุมชน และปรากฏผ่านการนำองค์ความรู้ศิลปะสลักกระดาษมาใช้งานในสังคม งานจึงปรากฏในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น งานพระเมรุมาศของราชสำนัก งานประดับโคมลอย การทำปราสาท ทางภาคเหนือ ประดับโคมไฟ งานประดับธรรมมาศ หรือในงานทอดกฐิน นิยมสลักเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ และงานประดับโกศบรรจุศพของเพชรบุรี งานตกแต่งปราสาทผึ้ง ตกแต่งบั้งไฟ ทางภาคอีสาน งานตกแต่งว่าว งานตกแต่งโลงศพของชาวภาคใต้ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดตรัง จังหวัดพัทลุง จังหวัดสงขลา และจังหวัดสตูล

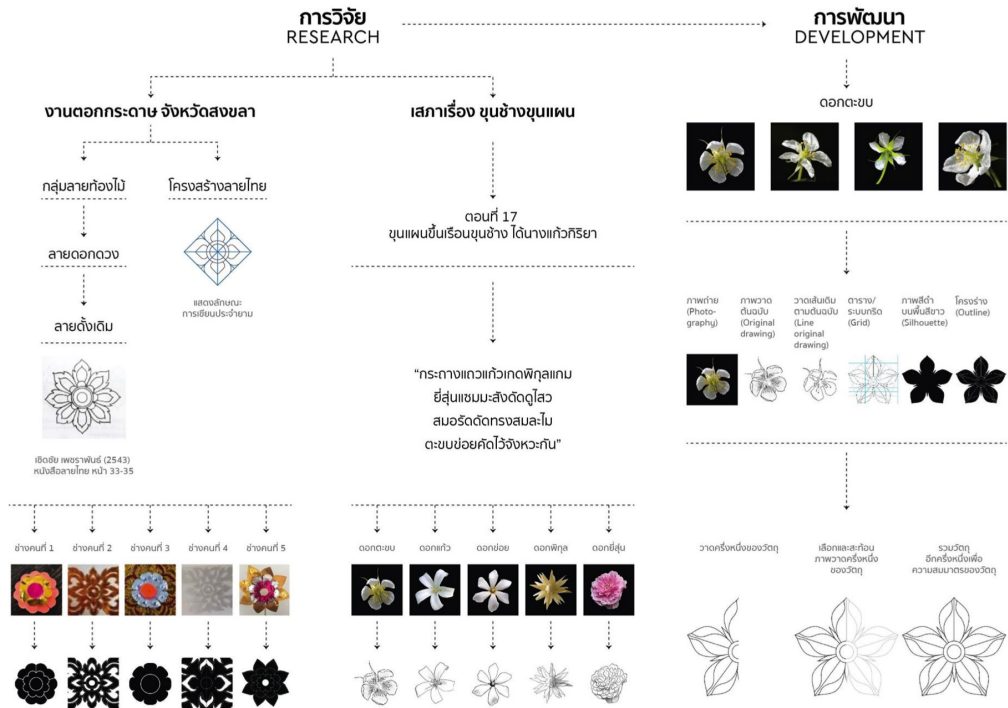
งานช่างตอกกระดาษพื้นบ้านภาคใต้เป็นศิลปกรรมพื้นบ้านอันล้ำค่าของประเทศไทย ที่มีความเฉพาะตัวด้านลักษณะกระดาษ วิธีการตอกกระดาษ สี ลวดลาย อุปกรณ์ที่ใช้

การออกแบบ วัตถุประสงค์ในการใช้งาน ประวัติความเป็นมา และวิธีการถ่ายทอดในการรวบรวม และจัดเก็บข้อมูลงานช่างตอกระดาศพื้นบ้านภาคใต้ที่จังหวัดสงขลาและจังหวัด นครศรีธรรมราช (พรรณิ วิภูวนานท์, 2558) ที่เดิมในงานประเพณีที่เป็นงานบุญต่าง ๆ เช่น ประเพณีลากพระหรือชักพระ ประเพณีบุญสารทเดือนสิบ ประเพณีวันว่าง งานแข่งว่าว ประเพณีแห่ผ้าขึ้นธาตุ และหีบศพ และงานประดับโหงศพ แต่ปัจจุบันเหลือเพียงการนำมา ประดับโหงศพ ที่ชาวสงขลานิยมเรียกว่า “กนกโหง” หรือ “กระหนกโหง” มีการกระจุกตัว ณ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา มีลายที่ใช้ในการสลักกระดาศของช่างในสิงหนครแบ่งได้ เป็น 11 กลุ่มลาย (สภาวัฒนธรรมตำบลสิงหน้อง, ม.ป.ป.) โดยกลุ่มลายที่ 7 กลุ่มลายทอ้งไม้ หรือเรียกว่า “ลายทอ้ง” เช่น ลายประจายาม ลายดอกดวง ลายพุ่มทรงข้าวบิณฑ์ ลายหน้าขบ ลายราชวัติ ลายก้านแย่ง ลายกุดั่น และลายดอกลอย ที่ได้แรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ เช่น ดอกไม้ ข้าว และเถาต้นไม้ มีโครงสร้างของลายใกล้เคียงกับดอกไม้บานมากที่สุด ผู้วิจัยจึงเลือก กลุ่มลายนี้มาใช้ ในการตอกระดาศ เพื่อให้หนังสือดอกไม้มีรายละเอียดของกลีบดอกไม้ไทย ที่ละเอียด บอบบาง และอ่อนช้อย (ภาพ 25)

ภาพ 25 กลุ่มลายทอ้งไม้ : ลายดอกดวง
ที่มา: พรรณี วิภูวนานท์ (2558)

ขั้นตอน 2 ขั้นนี้พัฒนางานขึ้นจากแนวคิด “การซ้ำกันและการสะท้อนกัน” โดยให้แต่ละหน้าของหนังสือดอกไม้แต่ละเล่มมีการสะท้อนกันและการซ้ำกันของหน้ากระดาศ ผ่านการตอกลวดลายตามเทคนิคงานตอกระดาศของจังหวัดสงขลาที่การสร้างลายที่มีความ ต่อเนื่องและซ้ำกัน จนเกิดเป็นภาพสะท้อนของลวดลาย เช่นเดียวกับการเลือกสรรคำเพื่อให้ เกิดจังหวะตามฉันทลักษณ์ที่ซ้ำกันทุกบทของเสภา

ภาพ 26 กระบวนการออกแบบหนังสือดอกไม้

ที่มา: พรพนี วิรุณานนท์ (2561)

ขั้นที่สาม: การจัดทำหนังสือดอกไม้และการวางจัด

ขั้นที่ 3 นี้ เป็นขั้นตอนสำคัญ เพราะเป็นขั้นของการจัดทำหนังสือดอกไม้และนำเสนอผลงานผ่านการนำไปวางจัด โดยขั้นนี้มี 2 ขั้นตอน คือ 1) การสร้างชิ้นงาน และ 2) การวางจัดนิทรรศการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างชิ้นงาน

เมื่อได้ภาพกราฟิกดอกไม้จากการออกแบบในขั้นแรก (ตาราง 4) จึงนำวิธีการดอกกระดาด (ภาพ 27) มาศึกษาวิธีการสลักทำให้เป็นลวดลายไทย ได้เลือกกลุ่มลายทอไม้ของกลุ่มลายช่างสลักกระดาดในสิงหนคร จังหวัดสงขลา (สภาวัฒนธรรมตำบลสิงหน้อย, ม.ป.ป.) โดยนำลายดอกกลอยและศึกษาโครงสร้างลายไทย ซึ่งนำโครงสร้างลายประจายามที่อยู่ในกลุ่มลายทอไม้ แล้วจึงนำมาดัดแปลงกับวิธีการไค้ท (Die-cutting) ทางระบบการพิมพ์

1.หลังกระดาษ อังกฤษ ทำการ ร่างลาย	2.นำตะปูมายึด กระดาษทอง อังกฤษ	3.เดินมุกบน เขียนไม้	4.แกะตัวเย็บ กระดาษออก	5.ตอกลงบน กระดาษทอง อังกฤษ	6.แกะลายที่ ตอกออก
					

ภาพ 27 ขั้นตอนการตอกกระดาษจากช่างคนที่ 1 ของจังหวัดสงขลา

ที่มา: พรรณี วิภูณานนท์ (2558)

กระดาษที่เลือกใช้ คือ กระดาษทองอังกฤษ ที่มีลักษณะมันวาว โดยใช้สีเพียงสีเดียวหรือมากกว่าหนึ่งสี แต่ไม่เกินสามสี เช่น สีทองทั้งหมด สีเงินทั้งหมด และสีทองกับสีแดง ตามผลการวิจัยงานตอกกระดาษของจังหวัดสงขลา

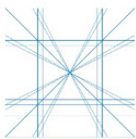
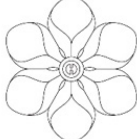

ภาพ 28 กระดาษทองอังกฤษ

เมื่อได้กระดาษที่ตอกลายตามที่ต้องการเรียบร้อยแล้ว เข้าเล่มโดยใช้เทคนิคแบบสันกาว ในการแปะงานตอกกระดาษลงบนวัสดุ และให้สันของหนังสือเป็นสีแดงมันวาวจากกระดาษทองอังกฤษ เนื่องจากช่างสวน หนูดหละ (พรรณิ วิภูณานนท์, 2558) อธิบายว่า “สีกระดาษก็มีความเชื่อว่า ถ้าเป็นวัยหนุ่มสาวก็ใช้สีสดใส คือ สีแดง” ดังตัวอย่างหนังสือดอกข่อย (ตาราง 5)

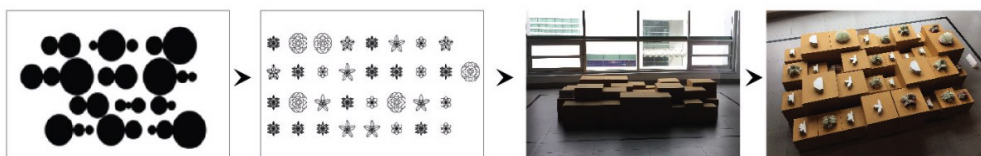
ตาราง 5

หนังสือดอกข่อย

ระบบกริด	ดอกไม้แบบ กราฟิก	การตัดท	เข้าเล่ม แบบสันกาว	สีแดงแบบมันวาว
				

ขั้นตอนที่ 2 การวางจัดนิทรรศการ

เนื่องจากดอกไม้ที่เป็นต้นแบบของหนังสือดอกไม้ทั้ง 5 ดอก ได้มาจากเสภาขุนช้างขุนแผน ตอนที่ 17 ขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้างได้นางแก้วกิริยา ผู้วิจัยจึงนำจำนวนคำที่ปรากฏในบทที่เลือกใช้ คือ 33 คำ มากำหนดเป็นจำนวนหนังสือ 33 เล่ม และใช้จำนวนวรรค 4 วรรคของหนึ่งบทกลอน มากำหนดเป็นจำนวนแถวของการวางจัดผลงานเป็น 4 แถว ที่มีขนาดสัดส่วนของหนังสือลดหลั่นตามขนาดของดอกไม้จากเล็กไปใหญ่ ได้แก่ ดอกช่อ ดอกพิกุล ดอกตะขบ ดอกแก้ว และดอกยี่สุ่น ตามความแตกต่างของระดับความสูงต่ำของกล่องที่เชื่อมโยงกับเสียงวรรณยุกต์ที่เป็นสามัญ เอก โท ตรี และจัตวา (ภาพ 29)

ภาพ 29 การจัดแสดงนิทรรศการที่ The 6th Social Sciences Art and Media International Conference 2019 (SSAMIC 2019) on June 13th – June 14th, 2019 at Srinakharinwirot University Bangkok, Thailand

ดังนั้น จากขั้นตอนการสร้างชิ้นงาน และการวางจัดนิทรรศการทั้ง 2 ขั้นตอนนี้ ทำให้เห็นถึงกระบวนการ แนวคิด วิธีการสำคัญที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์ชุดงานนี้

การออกแบบหนังสือดอกไม้ชุดนี้ได้ใช้กระบวนการออกแบบนิเทศศิลป์ทำให้ได้ชุดความรู้ในการออกแบบนิเทศศิลป์จากงานช่างฝีมือดั้งเดิม และวรรณคดีไทย โดยได้รับแรงบันดาลใจที่สะท้อน “ความเป็นไทย” ที่ดีที่สุด คือ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสาขาต่าง ๆ ซึ่งมี 7 สาขา ได้แก่ 1) สาขาศิลปะการแสดง 2) งานช่างฝีมือดั้งเดิม 3) วรรณกรรมพื้นบ้าน 4) กีฬาภูมิปัญญาไทย 5) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล 6) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล และ 7) ภาษา (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2557) ที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด และเกี่ยวข้องกับการออกแบบที่สุด คือ งานช่างฝีมือดั้งเดิม เมื่อออกแบบหนังสือการหาแรงบันดาลใจจาก “หนังสือ” จึงไม่ควรมองข้ามวรรณคดีไทย ซึ่งนับเป็นศิลปะแขนงหนึ่งจึงเป็นแหล่งที่นักศึกษาและนักออกแบบรุ่นใหม่จึงนับเป็น “ขุมทรัพย์” ที่ไม่มีวันหมด เพราะในวรรณคดีไทย มีทั้งรูปลักษณ์ สีกลิ่น และกลิ่นหอมของ

ดอกไม้ ต้นไม้ ความน่าตื่นใจของตัวละครและสรรพสัตว์ เครื่องประดับ บ้านเรือน วัด และวัง

อภิปรายผล

กระบวนการออกแบบหนังสือดอกไม้ในงานวิจัยครั้งนี้ ได้ขั้นตอนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ที่สามารถนำไปใช้พัฒนาหนังสือศิลปะรูปแบบใหม่ได้ เนื่องจากการออกแบบบนฐานการวิจัยศิลปะสร้างสรรค์ ที่ต่อยอดจากผลการศึกษาค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับงานดอกกระดาศของภาคใต้โดยนำแนวคิดการออกแบบนิเทศศิลป์ในการออกแบบหนังสือ ลวดลายไทยที่มีพื้นฐานการดอกไม้ และรูปทรงของดอกไม้ที่ได้จากเสภาขุนช้างขุนแผน ชุดของหนังสือดอกไม้ จึงมี 5 ดอก และเมื่อนำไปออกแบบการจัดวางเพื่อนำเสนอ จึงมีทั้งหมด 33 ดอก เนื่องจากการบทที่นำมาใช้เป็นต้นแบบมีทั้งหมด 33 คำ

การออกแบบหนังสือดอกไม้ครั้งนี้ จึงสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า ศิลปะและออกแบบต่างมีกระบวนการศึกษา ค้นคว้า เพื่อหาองค์ความรู้ใหม่และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ขณะที่งานออกแบบนิเทศศิลป์จะเป็นการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ที่มีการผสมผสานวิธีการเก็บข้อมูล และมีการวิจัยผ่านงานศิลปะและการออกแบบ (Research through art and design) เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2545) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Frayling, 1993) การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ แก้ไขปัญหา และตรวจสอบความสำเร็จจากการแก้ไขปัญหา มีการทดลองปรับปรุงแก้ไขปัญหาใหม่ในครั้งต่อ ๆ ไปจนกว่าจะถึงจุดอิ่มตัว (วรรณดี สุทธิสาร, 2556) โดยผู้ปฏิบัติงานออกแบบจะเป็นศูนย์กลางการทำงานด้วยตนเอง จะมีส่วนร่วมในการทำวิจัยเชิงสร้างสรรค์ ตั้งแต่เริ่มต้นกำหนดปัญหา การหาข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์เป็นงานออกแบบและแก้ปัญหา พร้อมกับทดลองต้นแบบและประเมินผลการออกแบบในที่สุด

การบูรณาการข้ามศาสตร์บนฐานการวิจัยนี้ ที่นำไปสู่การได้ผลงานศิลปะที่มีความร่วมสมัยบนฐานของการอนุรักษ์งานช่างไทยและศิลปะไทยครั้งนี้ จึงสอดคล้องกับ แนวคิดที่ว่า องค์ความรู้ที่นำมาสู่ผลงานออกแบบนิเทศศิลป์ต้องใช้ทั้งองค์ความรู้หลักและความรู้รอบตัวที่จะต้องสืบค้นและถามผู้รู้จากศาสตร์อื่นเพื่อมาสนับสนุนในการทำผลงานออกแบบนิเทศศิลป์ให้สมบูรณ์ ดังที่ เช่น สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ การตลาด จิตวิทยา ภาษา ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และเทคโนโลยี (Davis & Hunt, 2017) เนื่องจาก ผลงานออกแบบนิเทศศิลป์เป็นการสื่อสาร

กับผู้บริโภคที่มีวัตถุประสงค์และความต้องการในการใช้สินค้าหรือการบริโภคที่แตกต่างกันและจะต้องเชื่อมโยงกับธุรกิจที่แตกต่างกัน จึงได้ข้อค้นพบว่า กระบวนการทำงานออกแบบนิเทศศิลป์เป็นวิธีการพหุสาขาวิชา (Multidisciplinary method) แต่ผลงานการออกแบบนิเทศศิลป์เป็นวิธีการสหวิทยาการ (Interdisciplinary approach) ที่เป็นการบูรณาการองค์ความรู้จากทั้งองค์ความรู้หลักและองค์ความรู้สนับสนุน

การวิจัยเชิงสร้างสรรค์นี้เป็นการวิจัยและพัฒนาที่เป็นการศึกษาค้นคว้าเพื่อสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ที่ต่อยอดจากองค์ความรู้เดิมที่เป็นศิลปกรรมพื้นบ้านของไทย โดยใช้การวิจัยพื้นฐาน (Basic research) ที่รวบรวมกระบวนการทำงานตอกระดาศพื้นบ้านภาคใต้ และนำมาต่อยอดเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เป็นการวิจัยประยุกต์จากประสบการณ์การทำงานออกแบบกราฟิก งานออกแบบชุดนี้ได้ผ่านกระบวนการวิจัยและกระบวนการออกแบบที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบและแบบแผนเพื่อนำมาพัฒนาจนได้ผลงานสร้างสรรค์ที่เป็นนวัตกรรมนี้ โดยการออกแบบกราฟิกเป็นสัญลักษณ์หรือไอคอน (Icon) Ambrose and Harris (2006) อธิบายว่า เป็นองค์ประกอบกราฟิกที่แสดงถึงวัตถุ คน หรือสิ่งอื่น โดยการลดทอนเป็นแบบเรียบง่ายและมีลักษณะพิเศษ ดังนั้น รูปทรงที่มีในศิลปะแบ่งได้ 3 รูปทรง (Leborg, 2004) ได้แก่ 1) รูปทรงเรขาคณิต อยู่บนพื้นฐานทางคณิตศาสตร์เกี่ยวกับจุด เส้น พื้นผิว และทรงตัน 2) รูปทรงอินทรีย์ ถูกสร้างขึ้นโดยสิ่งมีชีวิตหรืออาศัยสิ่งมีชีวิต และ 3) รูปทรงอิสระ ถูกสร้างผ่านการจำลองแบบ เป็นการกระทำของมนุษย์ซึ่งไม่ได้สติ หรือได้รับอิทธิพลจากธรรมชาติโดยบังเอิญ จากการออกแบบนี้เป็นการลดทอนดอกไม้ให้มีรูปทรงที่เรียบง่ายและยังเป็นรูปทรงอินทรีย์จากธรรมชาติ โดยนำกระบวนการแปลงภาพเป็นกราฟิก (Elam, 2006) มีขั้นตอน ได้แก่ 1) การถ่ายภาพ ถ่ายภาพเองหรือสืบทอดจากหลายมุม ด้านหน้า หลัง ซ้ายขวา ล่างบน 2) การวาดภาพเหมือนต้นฉบับ ภาพถ่ายที่นำมาใช้ทำงาน 3) การวาดเส้นเฉพาะโครงสร้างหรือรอบนอกของดอกไม้ 4) กริด คือ การกำหนดโครงสร้างเป็นช่องเพื่อนำดอกไม้มาจัดวางอย่างเป็นระบบและสมมาตร 5) การทำภาพสีดำนพื้นสีขาวเป็นกราฟิกเพื่อตรวจสอบโครงสร้างของดอกไม้ และ 6) โครงร่าง กราฟิกที่ลดทอนจากดอกไม้จริง ผลที่ได้จึงเป็นหนังสือดอกไม้ที่มีรูปลักษณ์ของหนังสือศิลปะร่วมสมัย ที่ยังคงความเป็นไทยผ่านชื่อและรูปทรงของดอกไม้ ที่ได้จากวรรณคดีไทยและงานช่างตอกระดาศของไทย

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

งานวิจัยเป็นต้นทางของการศึกษาวิจัยในสาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ที่เน้นการนำเสนออัตลักษณ์ไทย โดยเชื่อมโยงศิลปะแขนงอื่นมาใช้ในการออกแบบและสร้างชิ้นงาน รวมทั้งได้ปลูกฝังคุณลักษณะ “รักความเป็นไทย” และ “อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย” ไปพร้อม ๆ กับการสร้างงานที่ทันสมัย และตอบสนองต่อความสนใจของคนยุคใหม่ไปพร้อม ๆ กัน นับเป็นการขยายขอบเขตของการทำงานด้านการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่ออินเทอร์เน็ตที่ฟอื่น ๆ ด้วย หนังสือดอกไม้ชุดนี้เน้นการนำเสนอรูปลักษณะของดอกไม้ เพราะเป็นการนำรูปทรงของดอกไม้มาแปลงเป็นกราฟิก และหนังสือชุดนี้ไม่มีตัวอักษรแต่สามารถสื่อสารด้วยรูปสัญลักษณ์ได้ว่าเป็นดอกไม้

ผลการวิจัยนี้ สามารถถอดบทเรียนจากงานสร้างสรรค์เพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้ โดยการนำกระบวนการที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไปใช้สอนออกแบบนิเทศศิลป์และสามารถนำไปปรับใช้ต่อยอด เช่น ปรับเปลี่ยนวรรณคดีที่เป็นที่มาของดอกไม้ หรือปรับหนังสือให้เป็นแบบอื่นที่ไม่ใช่ดอกไม้ เช่น เป็นสัตว์หรือสิ่งของ หรือใช้เทคนิคอื่นในการตกแต่งกระดาษ เช่น วิธีการตอกมุกหรือซึบสีสอตสี หรือในแง่ของการทำวิจัยสามารถนำศิลปะไทยหรืองานช่างจากภูมิภาคอื่นมาพัฒนาได้เช่นกัน

หมายเหตุ: บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเชิงสร้างสรรค์เรื่อง “การออกแบบหนังสือเชิงทดลองของดอกไม้ไทยจากเสภาขุนช้างขุนแผนที่ได้รับแรงบันดาลใจจากลวดลายไทยของงานตกแต่งกระดาษพื้นบ้านจังหวัดสงขลาที่ภาคใต้ของประเทศไทย” ปี พ.ศ. 2561

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2557). *มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ประจำปีพุทธศักราช 2557*. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

ดอกไม้ประจำจังหวัด ดอกเกด. (ม.ป.ป.). *ดอกเกด*. สืบค้นจาก <https://sites.google.com/site/5811a6phakhti/pracwbkhirikhanth/dxkmi-praca-canghwad>

- จิตารัตน์ จันทร์ดอน. (2559). กุหลาบมอญ..ดอกไม้หอมมีประโยชน์. สืบค้นจาก <https://www.pharmacy.mahidol.ac.th/th/knowledge/article/303/%E0%B8%81%E0%B8%B8%E0%B8%AB%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B8%9A%E0%B8%A1%E0%B8%AD%E0%B8%8D/>
- นันทิกานต์ มากพิชัย. (ม.ป.ป.). ต้นช้อย. สืบค้นจาก <https://sites.google.com/site/wachiratham60601/home/tn-khxy>
- ปรีชา เกาทอง. (2557). แนวทางการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านสร้างสรรค์ศิลปะวิชาการ. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 19(2), 5-11.
- พรรณี วิรุณานนท์. (2558). โครงการวิจัยงานช่างตอกกระดาศพื้นบ้านภาคใต้: โครงการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสาขางานช่างฝีมือดั้งเดิมประเภทงานศิลปกรรมพื้นบ้าน (จังหวัดสงขลาและจังหวัดนครศรีธรรมราช) (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- พรรณี วิรุณานนท์. (2561). โครงการวิจัยเชิงสร้างสรรค์เรื่อง การออกแบบหนังสือเชิงทดลองของดอกไม้ไทยจากเสภาขุนช้างขุนแผนที่ได้รับแรงบันดาลใจจากลวดลายไทยของงานตอกกระดาศพื้นบ้านจังหวัดสงขลาที่ภาคใต้ของประเทศไทย (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. (2560). หลักสูตรสาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์. กรุงเทพมหานคร: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- เมดไทย. (2557). ตะขบ สรรพคุณและประโยชน์ของตะขบฝรั่ง 20 ข้อ !. สืบค้นจาก <https://medthai.com/%E0%B8%95%E0%B8%B0%E0%B8%82%E0%B8%9A%E0%B8%9D%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B9%88%E0%B8%87/>
- วรรณดี สุทธิธารกร. (2556). การวิจัยเชิงปฏิบัติการ: การวิจัยเพื่อเสริมภาพและการสรรค์สร้าง. กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์.
- วิบูลย์ ลีสุวรรณ. (2559). *พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรมไทย*. นนทบุรี: เมืองโบราณ.
- วิมลพร รัชตกนก. (2561). *ภาพบรรยากาศวันเปิดงาน Bangkok Art Book Fair 2018*. สืบค้นจาก <https://thestandard.co/bangkok-art-book-fair-2018-2/>
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2545). *ทัศนศิลปะวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สันติสิริ.

สภาวัฒนธรรมตำบลสิงห์ม้อ. (ม.ป.ป.). *โครงการวัฒนธรรมไทย สายใยชุมชน การรวบรวม ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการแกะกระหนกโคงศพ ตำบลสิงห์ม้อ อำเภอลำลูกขัน จังหวัดสงขลา*. สงขลา: สภาวัฒนธรรมตำบลสิงห์ม้อ.

เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน: ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ. (ม.ป.ป.). *เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน*. สืบค้นจาก <https://vajirayana.org>

สุดารัตน์ หอมหวาน. (ม.ป.ป.). *พิกุล*. สืบค้นจาก <http://www.phargarden.com/main.php?action=viewpage&pid=251>

ภาษาอังกฤษ

Ambrose, G., & Harris, P. (2006). *The visual dictionary of graphic design*. Switzerland: AVA.

Bilda, Z., Candy, L., & Edmonds, E. A. (2008). Designing for creative engagement. *Design Studies*, 29(6), 525-540.

Brown, R. (2013). *Small kernel*. Retrieved from <http://roganbrownart.blogspot.com/>

Davis, M., & Hunt, J. (2017). *Visual communication design: An introduction to design concepts in everyday experience*. New York, NY: Bloomsbury Visual Arts.

Elam, K. (2006). *Graphic translation, a graphic design project guide*. Scotts Valley, CA: Createspace.

Evenhaugen, A. (2012). *What is an artist's book?*. Retrieved from <https://blog.library.si.edu/blog/2012/06/01/what-is-an-artists-book/#.XSGDVugzaUk>

Frayling, C. (1993). Research in art and design. *Royal College of Art Research Paper*, 1(1), 1-5.

Heller, S. (2010). *What is an experimental book?*. Retrieved from <https://www.printmag.com/article/what-is-an-experimental-book/>

Kepes, G. (1944). *Language of vision*. Chicago, IL: Theobald.

Lawson, B. R. (2002). Design as research. *Architectural Research Quarterly*, 6(2), 109-114.

- Leborg, C. (2004). *Visual grammar*. New York: Princeton Architectural.
- Livingston, A., & Livingston, I. (2012). *The thames & hudson dictionary of graphic design and designers* (3th ed.). London: Thames & Hudson.
- Malamed, C. (2011). *Visual language for designers: Principles for creating graphics that people understand*. Beverly, MA: Rockport.
- Newark, Q. (2002). *What is graphic design? (Essential design handbooks)*. East Sussex, UK: RotoVision SA.
- Pentak, S., & Lauer, D. A. (2015). *Design basics* (9th ed.). Boston, MA: Cengage Learning.
- Tam, K. (2008). *How does visual communication work?*. Retrieved from <http://www.edb.gov.hk/attachment/tc/curriculum-development/kla/arts-edu/pd/visual%20communication.pdf>
- White, D. (2018). *What is visual communication? - Definition, history, theory & examples*. Retrieved from <https://study.com/academy/lesson/what-is-visual-communication-definition-history-theory-examples.html#transcriptHeader>